

תוקף מבחין למטלות ניידות בקהילה באבחון Performance Assessment of Self-care Skills

שושנה וייסינגר, רות וינקלשטיין, רבקה ציק (ד"ר לנה ליפסקיה-וליקובסקי)

החוג לריפוי בעיסוק, הפקולטה לרפואה, אוניברסיטת תל אביב

מבוא

- ניידות בקהילה מוגדרת כתכנון ומעבר עצמאיים בין מקומות בקהילה דרך שימוש בתחבורה ציבורית או פרטית. עיסוק זה מאפשר השתתפות בעיסוקים נוספים (ועדת המתע"מ המחודש, 2016).
- ניידות בקהילה נמצאת תחת הגדרת Instrumental Activities of Daily living. תחום עיסוק זה כולל את פעילויות האדם בסביבת ביתו או בקהילה שדורשות אינטראקציות מורכבות עם אנשים או חפצים למעט פעילויות הטיפול האישי.
- בקרוב אנשים עם אבחנה פסיכיאטרית ישנו קושי תפקודי הבא לידי ביטוי בתחומי העיסוק השונים (American Psychiatric Association, 2013).
- מוקד העשייה המקצועית בריפוי בעיסוק הוא מעורבות בעיסוק, על מנת לאפשר השתתפות במארג החיים, ולקדם בריאות ורווחה אישית. תהליך העשייה המקצועית כולל הערכה, התערבות ומדידת תוצאות על מנת לבדוק היכן האדם זקוק לסיוע.
- קיים מחסור בכלי הערכה תקפים לבדיקת ניידות בקהילה בקרב בוגרים עם אבחנה פסיכיאטרית.
- אבחון ה- Performance Assessment of Self-care Skills (PASS) הוא כלי תצפיתי הבוחן ביצוע מטלות יום-יום הנדרשות כדי לחיות בקהילה והציון בו ניתן עבור מידת העצמאות, הבטיחות והתוצר (Holm, Rogers, & Hemphill-Pearson, 2008).
- בישראל נוספו ל-PASS שלוש מטלות לבדיקת ניידות בקהילה: תכנון נסיעה באוטובוס, נסיעה באוטובוס בפועל וחציית כביש, אך לא בוסס תוקף מבחין למטלות אלו.

מטרות השערות המחקר

- מטרת המחקר:** ביסוס תוקף מבחין לשלוש מטלות הניידות בקהילה שנוספו לאבחון ה-PASS באמצעות בדיקת הבדלים במדדי היכולת התפקודית בין נבדקים בוגרים עם וללא אבחנה פסיכיאטרית.
- השערות המחקר:** יימצא הבדל בין אוכלוסייה עם וללא אבחנה פסיכיאטרית במטלות ניידות בקהילה של אבחון ה-PASS כך שיתקבלו ציונים גבוהים יותר בקרב האוכלוסייה הבריאה בשלוש מטלות על פי הסולמות של האבחון:
 - במטלת תכנון נסיעה: בסולמות העצמאות והתוצר.
 - במטלת חציית כביש: בסולמות הבטיחות והתוצר, אך לא יימצא הבדל בסולם העצמאות.
 - במטלת נסיעה באוטובוס: בסולמות העצמאות, הבטיחות והתוצר.

שיטה

אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר כללה שתי קבוצות, תואמות גיל ומגדר. 30 משתתפים לכל קבוצה. פירוט על האוכלוסיית מובא בטבלאות הבאות:

טבלה 1
מאפייני המדגם - נתונים דמוגרפיים של קבוצות המחקר (N=60), משתתפים כמותיים

משתנה	ממוצע (M)	סטיית תקן	טווח בין רבעוני
מחקר	37.93	9.61	24-59
ביקורת	35.90	9.94	23-59
גיל	11.88	1.69	9-18
שנות השכלה	16.67	2.09	14-22

טבלה 2
מאפייני המדגם - נתונים דמוגרפיים של קבוצות המחקר (N=60), משתתפים שמיים

משתנה	מחקר	ביקורת
מגדר	15 (50)	12 (40)
נשים	15 (50)	18 (60)
מצב משפחתי	22 (73.3)	7 (23.3)
רווקה/נשואה/גרשה/גרשה	2 (6.7)	23 (76.7)
שימוש ברכב פרטי	2 (6.7)	20 (66.7)
כן	2 (6.7)	10 (33.3)
לא	28 (93.3)	21 (70)
שימוש בתחבורה ציבורית	2 (6.7)	9 (30)
כן	2 (6.7)	21 (70)
לא	28 (93.3)	9 (30)

כלי המחקר

Performance Assessment of Self-care Skills (PASS) – הועברו 3 מטלות ניידות בקהילה של אבחון זה: תכנון נסיעה, חציית כביש ונסיעה באוטובוס בפועל. ציון ניתן עבור מידת העצמאות, הבטיחות והתוצר. ישנו שימוש בסולם רמזים בו משתמש הבוחן במהלך האבחון במידת הצורך ושעל פיו נקבעים הציונים. סולמות מדידה:

עצמאות - על פי סוגי עזרה הניתנים לאדם. מ-1 "עידוד מילולי" ועד 9 "עזרה מלאה". ציון למטלה שלמה נקבע על ידי חישוב ממוצע ציוני תתי-המטלות.

בטיחות - ציון נקבע עבור כל המטלה על פי ציון הבטיחות הנמוך ביותר הניתן בתתי המטלות. 3- "נצפה ביצוע בטיחותי", 0- "נצפתה סכנה משמעותית או שהיה צורך בהפסקת המטלה על ידי הבודק".

תוצר - מתחלק ל"איכות" ול"תהליך". עבור איכות, 3- "מתקבל" ו-0- "לא מתקבל", ועבור תהליך, 3- "מדויק, חסכוני, עובר על כל השלבים" ו-0- "לא מדויק, לא חסכוני, משמיט שלבים".

מסומן הערך 8 כאשר אין רלוונטיות לבדיקת רמת העצמאות, הבטיחות, איכות או תהליך הביצוע.

Holm, M. B., Rogers, J. C., & Hemphill-Pearson, B. (2008). The performance assessment of self-care skills (PASS). *Assessments in occupational therapy mental health*, 2, 101-110.

הליך המחקר

- קבלת אישור מוועדת אתיקה וגיוס נבדקים לקבוצת הביקורת בהתאמה לקבוצת המחקר
- חתימה על טופס הסכמה מדעת ומילוי שאלונים
- ביצוע שלוש מטלות ניידות בקהילה
- המחקר הוא חלק ממחקר גדול יותר ולכן הועברו כלים נוספים: שאלון קוגניטיבי The Modified Mini-Mental State Examination of Participation (3ms) ושאלון השתתפות למבוגרים The Adult Subjective Assessment of Participation (ASAP).

ניתוח נתונים

- התבצעה פניה ישירה למכרים בבקשה להשתתף במחקר, השתתפות אשר נעשתה בהתנדבות. המטלות בוצעו בסביבה עירונית או ישובית בעיקר במרכז הארץ אך גם בצפונה ובדרומה.
- קבוצת אנשים עם אבחנות פסיכיאטריות נאספה במסגרת מחקר תוקף רחב יותר

תוכנת SPSS גרסה 24. שימוש במבחנים סטטיסטיים Mann Whitney U Test ו- Chi Square לבדיקת הבדלים בין קבוצות

תוצאות

תאור תוצאות ה-PASS לפי קבוצות המחקר:

טבלה 3
ציוני הקבוצות במטלות ה-PASS: הציון וטווח בין-רבעוני

מטלה	קריטריון	קבוצת מחקר	קבוצת ביקורת
		טווח בין-רבעוני	טווח בין-רבעוני
תכנון נסיעה	עצמאות	1.90	0.65
	תהליך תוצר	2.40	0.60
חציית כביש	עצמאות	3.00	0.80
	תהליך התוצר	3.00	-
נסיעה בפועל	עצמאות	2.57	0.50
	תהליך התוצר	2.86	0.29
	איכות התוצר	2.71	0.44

טבלה 4
ציוני הקבוצות במטלות ה-PASS: שכיחות (באחוזים)

סולם/מדד	ציון 0	ציון 1	ציון 2	ציון 3	קבוצת מחקר	קבוצת ביקורת
תכנון נסיעה	תוצר	40.0	36.7	20.0	3.3	63.3
	בטיחות	-	13.3	26.7	60.0	3.3
חציית כביש	תוצר	-	13.3	23.3	63.3	-
	בטיחות	-	3.3	13.3	16.7	-
נסיעה בפועל	תוצר	-	20.0	26.7	23.3	-
	בטיחות	-	-	-	-	-

ממצאי המחקר העיקריים העלו כי נמצא הבדל מובהק בין ציוני אוכלוסיית האנשים עם וללא אבחנה פסיכיאטרית בסולמות העצמאות והתוצר בשלוש המטלות, ובסולם הבטיחות במטלת חציית כביש, ולא נמצא הבדל מובהק בין הקבוצות בסולם הבטיחות במטלת נסיעה באוטובוס. ניתן לראות כיצד זה בא לידי ביטוי בנתונים בטבלאות 3-4, ובערכי המבחנים הסטטיסטיים שמוצגים בטבלאות 4-5.

טבלה 5
הבדלים בין אוכלוסייה בריאה (N=30) לאנשים עם אבחנות פסיכיאטריות (N=30) במטלות ניידות בקהילה באבחון ה-PASS (Mann Whitney)

סולם/מדד	ממוצע עצמאות	ממוצע תהליך	ממוצע איכות
תכנון נסיעה	-5.996**	-5.021**	-5.409**
חציית כביש	-3.418**	-2.314*	-2.785*
נסיעה באוטובוס	-5.853**	-4.931**	-5.654**

טבלה 6
הבדלים בין אוכלוסייה בריאה (N=30) לאנשים עם אבחנות פסיכיאטריות (N=30) במטלות ניידות בקהילה באבחון ה-PASS (Chi-Square)

סולם/מדד	בטיחות	תוצר
תכנון נסיעה	-	34.943**
חציית כביש	12.019*	13.459**
נסיעה באוטובוס	5.455	37.297**

** הבדל מובהק $p < .001$, * הבדל מובהק $p < .05$

דיון ומסקנות

רוב הממצאים תורמים לביסוס התוקף המבחין של שלוש המטלות שנוספו לאבחון. מטלות אשר לא נמצאו תואמות להשערתינו:

- במטלת חציית כביש נמצא הבדל מובהק בסולם העצמאות בין הקבוצות לטובת קבוצת הביקורת הבריאה.** הסיבה יכולה להיות נעוצה בקשר בין אוכלוסייה פסיכיאטרית לתפקודים ניהוליים. עצמאות במטלת חציית כביש דורשת יכולות רבות של תפקודים ניהוליים אשר יכולות להיות לקויות אצל אנשים עם הפרעה פסיכיאטרית.
- במטלת נסיעה באוטובוס, בה לא נמצא הבדל מובהק בסולם הבטיחות בין אנשים עם וללא אבחנה פסיכיאטרית.** סיבה אפשרית היא הדחף הטבעי הוסיטיבולרי של האדם לחפש יציבות במצב בו מרגיש לא יציב.
- נמצא הבדל מובהק במטלת חציית כביש בסולם הבטיחות, בהתאם להשערתינו, בניגוד לנסיעה באוטובוס אשר בה לא נמצא הבדל מובהק.** סיבה אפשרית לכך הינה סביבת המטלה – מובנית וסטטית לעומת לא מובנית ומשתנה. נלקחה אף האפשרות של הטיית הבחונות להתייחס להתנהגות לא בטיחותית באוטובוס בסלחנות מאשר בחציית כביש אשר בה הסכנה ברורה.

המסקנה העולה מן המחקר הנוכחי היא כי שלושת מטלות ניידות בקהילה של אבחון ה-PASS אכן נמצאו כמבדילות בין האוכלוסייה, דבר אשר מבסס תוקף מבחין בין אוכלוסייה עם וללא הפרעה פסיכיאטרית.